



## A CREMALLENGÜES

JOAN-LLUÍS LLUÍS jlluis@presencia.cat

## Parlem, un «poch», de la hac

La pràctica quotidiana d'una llengua pot crear un conformisme que ens impedeix recordar-nos de les preguntes que ens fèiem quan érem infants. Per exemple: «Mama, a què serveix, la h?». Se sap prou bé que aquesta lletra pul·lulava en la nostra catalana llengua fins que Pompeu Fabra va procedir a un desherbatge despietat. Abans de la seva ferrenya intervenció, hauríem pogut llegir, per exemple: «El meu amich Enrich, vehí de Mont-blanch, ha obehit a una veuheta que l'exhortava al suhicipi». La supressió de la h al mig i al final de la majoria de paraules va ser una tasca complicada, que, pel que sembla, va esgotar prou Fabra perquè aquest ajornés l'altra supressió: la h inicial.

Segons ell, en la immensa majoria de casos, la pervivència de la h s'explicaria només per «criteris etimològics i sentimentals», la qual cosa podria fer entendre, de manera general, les dificultats a reformar l'ortografia de qualsevol llengua. Fabra va haver de lluitar per aconseguir suprimir la h final –*foch, sach, artístich, heroich, Joseph...*— de la qual va dir, el 1906: «És una convenció ortogràfica com no en conec d'igual en cap altra llengua neollatina, una antigalla inservible, la qual no saben decidir-se a arraconar molts escriptors catalanistes». La seva pervivència es justificava només, segons ell, per un «respecte supersticiós» cap a les formes ortogràfiques llegades pel passat.

Eliminades la h final i la h

mitgera, que semblen avui tan elegants com poc pràctiques, va atacar-se la h inicial, amb poc èxit, com se sap. El seu model per argumentar aquesta supressió era l'italià, en què la h ha gairebé desaparegut, i en tot cas sistemàticament de l'inici dels substantius. I tot i que sorprèn llegir *uomo, istoria, erboristeria, epatitis, ospedale*, cal suposar que els italians ho troben del tot na-

tural. Així que si Fabra hagués lluitat més, i si els editors de *L'Avenç*, que era la punta de llança de la modernització de la llengua, no haguessin dubtat, avui escriuríem *ome, istòria, erboristeria, epatitis, ospital* i també ho trobaríem normal. El respecte a l'etimologia és sempre, per sort, relatiu, sinó caldria respectar l'etimologia grega i escriure *philosophia, elephant, geographia...*

Sí, la h és un animal curiós de l'alfabet –*alphabet?*— llatí, una raresa que sorprèn perquè, tot i ser aparentment innòcua, de llengua en llengua es comporta de manera diferent. Així, en francès, existeixen dues formes de h. La h llatina, dita muda, que funciona com en català i permet l'apòstrof: «*l'humain*». I la h germànica, dita aspirada, que no permet l'apòstrof: «*la hache*» (la dreta). A la pràctica, avui, ja gairebé ningú no aspira cap h, a França, excepte a les classes socials més altes, i a certs racons d'Occitània, per la influència del gascó. I d'aquí uns anys pràcticament ningú no es recordarà que la h aspirada no s'apostrofa (*l'hache*, diran), però per ara aquesta distinció encara s'ensenya com una d'aquestes perles que donen encant al francès... Pel que fa a la h anglesa, em fascina per la manera diferent com es pronuncia d'un lloc a l'altre. He de confessar que, quan no vaig amb compte, la influència francesa m'indueix a tractar-la com una h muda i puc arribar a dir, doncs: «*Ollywood*» i «*Arry Potter*». Ara bé, m'estranya molt també la pronúncia molt sentida al Principat que consisteix a dir aquesta h com si fos una j espanyola. La qual cosa significa que un parlant d'una llengua A utilitza, per pronunciar un mot d'una llengua B, un recurs propi d'una llengua C. Que els espanyols diguin «*Robin Jood*» em sembla perfecte, però que tants catalans semblin no fer la diferència entre j espanyola i h anglesa no deixa de desconcertar-me.



PEP DUIJANS

FILÒSOF DE BUTXACA ANDREU MAS amas@presencia.cat

«L'obra mestra de la injustícia és semblar just sense ser-ho». Plató (427 aC-347 aC). Filòsof grec

El món sembla com si cada dia que passa es tornés una mica més indecent. Se celebra un assassinat ple d'ombres com el de Bin Laden (és moral que un premi de la Pau ordeni una execució?, quan un assassinat és just?), i ara hem sabut que militars de l'OTAN van deixar morir 61 immigrants que anaven en bot a Lampedusa. I el pitjor del cas és que ningú fa res. Senzillament canviem de canal de televisió. Perdem humanitat?